

KORUYUCU AİLE SİSTEMİ DEĞERLENDİRME ÇALIŞTAYI
ODAK GRUP TOPLANTISI TOPLANTI NOTLARI (29.08.2013)

Yer: Ankara Plaza Otel

Hazırlayan: Eyllen Şavur, Bediz BÜke İren

Amaç:

Koruyucu aile sisteminin değerlendirilmesi, yapılan değerlendirmeler doğrultusunda önerilen geliştirilmesi amacıyla düzenlenen ve koruyucu ailelerin görüş ve önerilerine odaklanan çalıştay 'Denizli, Gaziantep, İstanbul ve Samsun' illerinden koruyucu ailelerin katılımı ile gerçekleşmiştir.

Çalıştaya katılım sağlayan aileler koruyucu ailelik süresi/deneyimi, çok ya da tek çocuklu olma, kendi biyolojik çocuğuna sahip olup/olmama durumları göz önünde bulundurularak tespit edilmiştir. 1 tam gün süren çalıştayın detaylı programı Ek-1'de yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış bir tartışma ortamı sağlanan çalıştayda farklı konulara ağırlık verilen 3 oturum yapılmıştır.

Birinci oturumda '*başvuru, kabul ve ailenin sürece hazırlanması*' ikinci oturumda '*çocukla tanışma, aile üyelerinin çocukla ilişkileri, yakın çevre ile ilişkiler, biyolojik aile ile ilişkiler*' üçüncü oturumda '*kurum desteği (haklar ve sorumluluklar), eğitim, çocuktan ayrılış, izleme değerlendirme çalışmaları*' değerlendirilmiştir. Oturumlarda yapılan değerlendirmeler ailelerin yaşamış oldukları bireysel deneyimlerini ya da sürece ilişkin gözlemlerini kapsamaktadır.

Koruyucu aile sistemi uzun yıllardan bu yana Türkiye'de yürütülmekle beraber, kurum bakımı altındaki çocukların zorunlu haller dışında kurum bakımından çıkartılıp, fiziksel, duygusal ve zihinsel gelişimi açısından en uygun aile ortamlarında ya da ailesi yanından desteklenmesine yönelik belirlenen hedef kapsamında son dönemde hız kazanmış bir çalışmadır.

Ailelerle yapılan odak grup çalışmasına ilişkin notlar aşağıda yer almaktadır. Tespitler ve öneriler ailelerin bireysel görüşlerini yansıtmaktadır.

I. Oturum

I. Oturum'da *başvuru, kabul ve ailenin sürece hazırlanması* süreçleri üzerinde ailelerin deneyimlerini paylaşmaları beklendi. Yol gösterici amaçlı aşağıdaki sorulara cevaplar ve çözümler arandı.

- Koruyucu aile olmaya nasıl karar verdiniz?
- Karar verdiğinizde nereye başvurduunuz? Bu aşamada yeterli desteği aldınız mı?
- Koruyucu ailelikle ilgili merak ettiğiniz konuları nereden öğrendiniz?
- Başvuru sürecinde ne gibi zorluklar yaşadınız?
- Sizce başvuru aşamasında nasıl bilgilendirme yapılmalı? İyi bir başvuru süreci nasıl olmalıdır? Kimler görev almalıdır?

- Kabul aşamasında hangi sorunlarla karşılaştınız?
- Kabulun ardından neler yaşadınız? Hangi sorunlarla karşılaştınız?
- Koruyucu aile olmaya karar verdikten sonra ne gibi eğitimlere tabii oldunuz?
- Bu eğitimlerin size nasıl faydası oldu?
- Sizce eğitim programları nasıl geliştirilmeli?
- Koruyucu aile olarak kendinizi sürece hazırlamak için nasıl bir destek sistemine ihtiyaç duydunuz?
- Sorumlu kurumlar tarafından yeteri kadar desteklendiğinizi düşünüyor musunuz? Hangi alanlarla desteklendiniz, hangilerinde beklediğiniz desteği bulamadınız?

Yapılan tespitler

1.1.Başvuru

- **Koruyucu aile olma kararını etkileyen faktörler** değerlendirildiğinde öncelikle bireysel motivasyon ve geçmiş yaşam deneyimleri (erken yaşta anne/baba kaybı gibi benzer durumları yaşamış olmak, çocuk özlemi, yalnızlık hissi, dini inancın getirdiği yükümlülük, sosyal sorumluluk anlayışı, yaşanan toplumsal olaylar (depremler ya da toplumsal sarsıntıya yol açan büyük olaylar), sosyal rehabilitasyon kurumlarında çalışmak gibi kişisel deneyimlerin karar vermede etkili olduğu belirtilmiştir.
- Koruyucu aile olma kararı için kişilerin ‘ikna edilmemesi’ gerektiği bunun yerine doğru ve yeterli bilgilendirmeler ile yaşayacakları olası sıkıntılar, haklar ve sorumluluklar ile ilgili detaylı bilgilendirmenin çocuğunun yüksek yararı göz önünde bulundurularak yapılması gerektiği aktarılmıştır. Koruyucu aile olma kararında önemli olan kişilerin bu sürece ‘hazır oluşluk düzeyi’nin etkililiği değerlendirilmiştir.
- Koruyucu aile sistemi ile ilgili karar verme aşamasında kendi bireysel çabaları ile bilgi aldıkları, doğru ve yeterli bilgiye ulaşmakta sıkıntı yaşamakta oldukları ifade edilmiştir. Bununla beraber bilgilendirme aşamasında en etkili ve doğru bilgiyi yetersiz olmakla beraber Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (eski adıyla SHCEK) ilgili müdürlüklerinden aldıklarını ifade etmişlerdir.
- Başvuru sürecinin ilden ile farklılaştığı bazen kurum içerisinde dahi kendi içerisinde farklılaştığı aktarılmıştır. Standart bir bilgilendirme prosedürünün eksikliği, bilgi aktaran uzmanın bilgi ve deneyim süresinin süreci olumlu ya da olumsuz etkilediği görülmüştür.

Koruyucu ailenin tespiti ve istenen belgeler

MADDE 8 – (1) Koruyucu ailenin,

(9) Koruyucu aile olmak üzere il veya ilçe müdürlüklerine başvuran kişilere hizmetin esasları ve işleyişi ile yerleştirilecek çocukların özellikleri hakkında bilgi verilerek ilk görüşme yapılır, uygun görülen kişi veya eşlerle ilk görüşme formu doldurulur ve yazılı başvuru alınarak aşağıdaki bilgi ve belgelerin en geç bir ay içinde tamamlanması istenir.

- Genel olarak başvuru aşamasında görevli uzmanın inisiyatifine bağılı olarak süreç olumlu ya da olumsuz deneyimlenebilmektedir. İlgili belge ya da dokümanlara kolaylıkla ulaşılabilmesi, başvuru aşamasında gerekli olan belgelerin bazılarının (sağlık belgesi gibi) temininin ekonomik olarak aileye ek bir külfet getirdiğı, başvurular ile ilgili geri ödnüş süresinin zaman zaman ailenin beklentisinin üzerinde olması gibi hususlar bu kapsamda değerlendirilen diğere hususlar olmuştur.
- Başvuru aşamasında karşılaşılabilecek sorulara ilişkin bir başvuru merkezinin eksikliği ifade edilmiştir.
- Başvuru sürecinden sorumlu olan uzman sayısının yetersizliği, iş yükünün yoğunluğu, konu ile ilgili yeterli ve doğru bilgiye sahip olmaması, koruyucu aile modeline ilişkin bireysel düşünce ve inançların, dikkat ve özen düzeyinin aile ile kurulması gereken profesyonel ilişkiyi zedeleyici nitelikte olabileceğı yaşanan olumsuz deneyimler ile örneklendirilmiştir. Verilen örneklerde başvuru yapan kişinin bekar ya da yalnız yaşayan biri olmasının mevzuatta uygun koşullar arasında sayılmış olmasına rağmen süreci sıkıntılara yol açmıştır.
- **Ailelerin seçimi** konusunda detaylı incelemenin aileler için de önemli olduğu aktarılmıştır. Ancak aile seçim kriterlerinin çok genel hatlarıyla mevzuatta yer aldığı ve bu bilginin de tek başına yeterli olmadığı aktarılmıştır.

Yönetmelikte aile seçim süreci;

Eşleştirme

MADDE 7 – (1) Çocukların uygun koruyucu aileler ile eşleştirilmesi, koruyucu aile hizmetinin amaçları ve esasları kapsamında il veya ilçe müdürlüğünde oluşturulan komisyonca değerlendirilir.

(2) Çocuk, komisyonca uygun görülen koruyucu aile yanına, koruyucu aile sözleşmesi imzalanarak, mahalli mülki amirin onayı ile yerleştirilir.

Başvuru süreci ile ilgili öneriler;

Başvuru sürecinde yaşanan zorlukların çözümü için aileler;

- Standartlaştırılmış başvuru prosedürlerinin izlenmesini,
- Başvuru belgelerinin internet tabanlı herkesin online ulaşabileceğı teknolojik altyapıya sahip bir mecrada bulunmasını,
- Görevli uzmanların bilgi ve deneyimlerinin arttırılması için gerekli tedbirlerin alınması ve eğitimlerin düzenlenmesi yoluyla memurların kişisel kanaat ve inisiyatiflerinin mevzuatın önüne geçmesini önlenmesini önermiştir.
- Koruyucu aile süreci ile ilgili mevcut ailelerin yeni adaylar ile bir araya getirilerek bilgi paylaşımında bulunması aileleri bilgilendirmek adına bir yöntem olarak önerilmiştir. Bu alanda sivil toplumun devlete destek sağlayabileceğı ifade edilmiştir.

Bunun yanında ideal bir başvuru ve kabul sürecinde:

- Öncelikle koruyucu aile adaylarına herhangi bir form ya da belge doldurmadan/temin etmeden önce standard bir bilgilendirme yapılmalı.
- Hakları ve sorumlulukları ne gibi sorunlarla karşılaşabilecekleri aktarılmalı.
- Sosyal hizmet uzmanı aile ile biraraya geldiğinde tüm aile üyeleriyle görüşmeli.
- Aile bireyleri ile görüşülmeli ve aile üzerinde etkisi olan diğer ikinci derece akrabaların (kayınvalide vb.) konu üzerindeki yaklaşımları bilinmeli önerileri getirilmiştir.
- Koruyucu aile süreci bir ekip işi olması gerektiği paylaşılmıştır.

1.2.Kabul Aşaması

- Çocukla ilk tanışması sırasında çocuğun konu ile ilgili önceden bilgilendirilmediği, sürece hazırlanmadığı aktarılmıştır. Tanışmanın genel olarak kurumda kurum uzmanlarının gözetiminde gerçekleştiği, ancak bu tanışmaların bazen çocuğun yaptığı bir etkinliği bölerek gerçekleştiği yani çocuğun ön bir bilgilendirme olmadan aileler ile temas ettiği, bu durumunun zaman zaman çocukta aileye karşı direnç geliştirmesine neden olduğu paylaşılmıştır.

Koruyucu aile hizmetinden yararlanacak çocuğun yerleştirilmesi

MADDE 14 – (1) Komisyon tarafından eşleştirilmesi uygun bulunan koruyucu aile ile çocuğun tanıştırılmasından önce çocuğun düşüncesi öğrenilerek gerekli mesleki çalışmalar yapılır.

(2) Koruyucu aile sözleşmesi imzalanıncaya kadar çocuk ve ailenin birlikte zaman geçirmeleri, birbirlerini tanımaları ve alışmalarına uygun ortam sağlanması planlanır. Bu süreçte çocuk önce saatlik, daha sonra günlük, haftalık ve iki haftalık gibi sürelerle, çocuk ile koruyucu ailenin uyumuna göre toplamda iki ayı geçmeyecek şekilde koruyucu aileye izinli verilebilir. Süreçte olumlu kanaat oluşması, çocuğun ve ailenin de istemeleri halinde yerleştirme işlemi başlatılır.

- Eğitim programlarının ülke genelinde yaygın şekilde kullanılmadığı görülmüştür. Aileler başvuru ya da kabul aşamasının herhangi birinde herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Yalnızca bir aile, eğitim programlarına katılım sağladığını ifade etmiştir.
- Kabul aşamasında ve ailelerin sürece hazırlanması aşamasında yaşanabilecek olası sıkıntılar ile ilgili yetersiz bilgilendirme çocukla aile arasındaki iletişimde sıkıntılara neden olmakta, bu durumda bazı ailelerin koruyucu aile olmaktan vazgeçtiği aktarılmıştır.
- Çocuğun geçmiş yaşantılarına ilişkin eksik bilgilendirmeler yaşadıkları, zaman zaman ise bu bilgilerin doğru olmadığı karşılaşılan bir diğer sıkıntıdır.
- Fakat ne başvuru sürecinde ne de kabul sonrasında aileler herhangi bir eğitim almadıklarını, koruyucu aileliği tamamen kendi bilgileri ve kabiliyetleri doğrultusunda deneme-yanılma yöntemiyle öğrendiklerini belirttiler. Bu nedenle birbirini tanıyan koruyucu aileler bir araya gelerek deneyim paylaştıklarını ve dernekler kurarak bu ilişkileri güçlendirip koruyucu aileliği tanıtmaya çalıştıklarını dile getirdiler.

- Kabul aşamasında da başvuru aşamasında paylaşılan bilgilerle benzer şekilde standardizasyon eksikliği, uzman personel sayısının yetersizliği ya da bilgi düzeyinin eksik olmasının yarattığı sıkıntılar ifade edilmiştir.

Kabul süreci ile ilgili öneriler;

Kabul sürecinde yaşanan zorlukların çözümü için aileler;

- Karşılaşılan sorunlar ile ilgili ailelere destek sağlanması için uygun mekanizmaların tanımlanmalı.
- Ailelerin düzenli eğitim programlarından geçmesi, eğitimlerin düzenli aralıklarla yinelenmeli.
- Ailelere ve kurum görevlilerine çocuk hakları eğitimi verilmeli.
- Denetim olmalı.
- Psikiyatrik destek artırılmalı. Çocukların aile ortamında bulunması uygun rehabilitasyon programları ile desteklenmeli.
- Bilgilendirme için broşür gibi pratik materyaller geliştirilmeli.
- İzleme ve değerlendirme sistemi geliştirilmeli önerilerini getirmişlerdir.

1.3.Ailenin sürece hazırlanması;

- Koruyucu aile adaylarının aile içerisindeki bilgilendirmeyi kendilerinin yaptığı, bu anlamda yapılması gereken doğru bilgilendirme ilişkin herhangi bir destek almadıkları aktarılmıştır.
- Çocuğa ilişkin yeterli ve doğru bilgilendirme yapılmaması aile üyelerinin çocukla olan iletişimini zaman zaman etkileyebilmektedir.
- Zaman zaman eksik ya da yanlış dini bilgi ailelerin çocuğu olumsuz algılamaya neden olabildiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda ilgili devlet kurumlarının aileleri koruyucu aile ilgili toplumu doğru bilgilendirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Koruyucu aile adaylarının ya da yakın çevrenin islam dinine göre ‘nikah düşer’ yanlış algılmasının giderilmesi gerektiği belirtilmiştir.
- Çocuk ile iletişimde aile üyelerinin ve ebeveynlerin çocukla ‘minnet’ ilişkisi kurmaması gerektiği ‘hak temelli’ bir ilişki şekli benimsemesi gerektiği aktarılmıştır.
- Koruyucu ailelerin yakın çevre tarafından ‘örnek aile’ olarak tanımlanmasının aileleri motive eden bir husus olduğu paylaşılmıştır.
- ‘Koruyucu aile’ kavramının gerçek tanımının zaman zaman koruyucu aileler tarafından da bilinmediği ve yanlış yorumladığı aktarılmıştır. Bu bilincin oluşmamasının zaman zaman ailelerin çocuğa yönelik iletişimini etkileyebilmektedir. Çocuğun geçici bir süre

yanında kaldığı gerçeği aileler tarafından yadsınabilmekte ve çocuk için başka travmatik yaşantılara neden olabilmektedir.

Ailenin sürece hazırlanması ile ilgili öneriler;

Ailenin sürece hazırlanması aşamasında yaşanan zorlukların çözümü için aileler;

- ‘İlk gün el kitabı’ gibi ailenin sürece hazırlanması, çocukla iletişimde önemli olan bir hususları içeren kısa, öz, okunması kolay bir materyalin hazırlanması. Genel olarak tüm sistem ile ilgili görsel ve yazılı materyallere ihtiyaç duyulmaktadır.
- Eğitim programlarının düzenlenmeli.
- Uzmanların koruyucu aile ziyareti gerçekleştirerek tüm aile üyelerini tek tek bilgilendirmeli.
- İlk haftalarda aileler daha sık şekilde ziyaret etmeli. Aile bu konu da bilgi desteği ile güçlendirilmeli. İlk haftalarda yapılacak bilgilendirmeler ve sağlanacak destekler ile ailelerin süreçten vazgeçmelerinin önüne geçilebilir ve bu şekilde çocukların travmatize olmaları önlenir.
- Deneyimli koruyucu aileler ile aday ailelerin paylaşımlar için bir araya getirilmesi önerilmiştir.

Ailenin sürece hazırlanması aşamasında yaşanan bir deneyimi koruyucu aile şu şekilde paylaşmıştır;

‘ kızım A.’nin eve gelişi ile ilgili çok heyecanlıydık. Ona yeni kıyafetler almış, odasını hazırlamıştık, tüm aile merak ve heyecanla onun gelişini bekliyorduk. Eve ilk geldiği anı hiç unutmuyorum ve kendi yaptığımı utançla hatırlıyorum. Onun için hazırladığımız herşeyin heyecanıyla bir an önce bunları onunla paylaşmak için onu eve gelir gelmez hemen banyoya sokup duş almasını istedim. Tek niyetim ona aldığım kıyafetleri görünce kendini mutlu hissedeceğiydi ancak bu yaptığım ile onu ne kadar üzdüğümü sonradan anladım. Sanki o pisti ve evimize gelerek onu duşa sokarak onu temizlemiş olduk mesajını verdiğimi hiç düşünmemiştim. İyi niyetli davranışların sonuçları her zaman iyi niyetli olmuyor. Bu utancı onun suratına baktığım zamanda hep hissettim. Bu nedenle süreç sadece ailelerin iyi niyetine bırakılmamalı ailele mutlaka doğru yaklaşım şekilleri ile ilgili bilgilendirilmeli’

‘.... ne yapmamız gerektiğini el yordamıyla bulduk. Kaderimizle başbaşa kaldık. Yıllar geçti hiçbir denetim olmadı.’

İzleme esasları

MADDE 16 –

(2) Koruyucu aile ve çocuğun izlenmesi sürecinde;

a) Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuk, görevli sosyal çalışma görevlisi tarafından ilk yıl en az her ay bir defa olmak üzere düzenli olarak izlenir, daha uygun hizmet modeline karar verilmesi amacıyla genel bir durum değerlendirmesi yapılır. Çocuğun koruyucu aile yanında kalmasının uygun görülmesi durumunda ikinci yıldan itibaren izlemeler yılda en az dört defadan az olmamak üzere düzenli olarak yapılır.

b) Koruyucu aile hizmet sürecinin özelliğine göre, yerleştirmeyi takip eden ilk haftalar ile geçici ve uzmanlaşmış koruyucu aile yanında bulunan çocuklar için izlemeler daha sık yapılır.

Tablo-1: 1. Oturum Özet Bilgi

	Sorun alanı	Çözüm önerisi
Başvuru	<p>Standard bir başvuru mekanizmasının oluşturulmaması/takip edilmemesi</p> <p>Yeterli ve doğru bilgilendirme eksikliği, haklar ve sorumlulukların aileler tarafından bilinmemesi</p> <p>Görevli uzmanın deneyim ve bilgi düzeyinden kaynaklanan sıkıntılar</p> <p>Personel sayısının yetersizliği/iş yükünün fazlalığı</p>	<p>Standartlaştırılmış başvuru prosedürlerinin oluşturulması ve izlenmesini,</p> <p>Başvuru belgelerinin internet tabanlı herkesin online ulaşabileceği teknolojik altyapıya sahip bir mecrada bulunmasını</p> <p>Koruyucu aile süreci ile ilgili mevcut ailelerin yeni adaylar ile bir araya getirilerek bilgi paylaşımında bulunması, bu konuda sivil toplumdaki destek alınması</p> <p>Uzmanın süreç ile ilgili tüm aile üyelerini bilgilendirmesi</p> <p>Görevli uzmanların bilgi ve deneyimlerinin artırılması, bireysel inisiyatiflerin en aza indirilmesi</p> <p>Koruyucu aile sürecinin bir ekip işi şeklinde algılanması</p>
Kabul	<p>Çocuğun sürece hazırlanmaması, aile ile tanışmadan önce bilgilendirilmemesi</p> <p>Uygun tanışma ortamlarının sağlanmaması</p> <p>Eğitim programlarının yaygın kullanımının sağlanmaması</p> <p>Eksik ve yetersiz bilgilendirme</p> <p>Çocuğun geçmiş yaşantılarına ilişkin eksik bilgilendirmeler yaşadıkları, zaman zaman ise bu bilgilerin doğru olmadığı karşılaşılan bir diğer sıkıntıdır.</p> <p>Standard bir prosedür izlenmemesi</p>	<p>Uygun ilk tanışma ortamları oluşturulmalı</p> <p>Ailelerin düzenli eğitim programlarından geçmesi, eğitimlerin düzenli aralıklarla yinelenmeli.</p> <p>Ailelere ve kurum görevlilerine çocuk hakları eğitimi verilmeli.</p> <p>Denetim olmalı.</p> <p>Karşılaşılan sorunlar ile ilgili ailelere destek sağlanması için uygun mekanizmaların tanımlanmalı.</p> <p>Psikiyatrik destek artırılmalı. Çocukların aile ortamında bulunması uygun rehabilitasyon programları ile desteklenmeli.</p> <p>Bilgilendirme için broşür gibi pratik materyaller geliştirilmeli.</p> <p>İzleme ve değerlendirme sistemi geliştirilmeli</p>

Ailenin sürece hazırlanması	Çocuğa ilişkin yeterli ve doğru bilgilendirme yapılmaması Ailenin doğru davranışa ilişkin yetersiz bilgisi Yanlış ya da eksik dini bilgi	Eğitim programları düzenlenmesi Tüm aile üyelerine bilgi aktarılması

II. OTURUM

II. Oturum'da *çocukla tanışma, aile üyelerinin çocukla ilişkileri, yakın çevre ile ilişkiler, biyolojik aile ile ilişkiler* konuları üzerinde ailelerin deneyimlerini paylaşmaları beklendi. Yol gösterici amaçlı aşağıdaki sorulara cevaplar ve çözümler arandı.

- Çocukla tanışmanız nasıl gerçekleşti? Hangi sorunlarla karşılaştınız?
- Çocuğa ilişkin yeterli bilgilendirme yapıldı mı?
- Çocukla doğru iletişimi sağlamak için uygun yaklaşım methodlarına ilişkin bilgilendirildiniz mi? Bu konuda kurum tarafından size eğitim verildi mi?
- Çocukla iletişim kurmakta sıkıntı çektiniz mi?
- Çektiyseniz kime başvurduunuz? Nasıl bir yardım aldınız?
- Aile üyelerinizi sürece nasıl hazırladınız? Bu konuda bir destek aldınız mı?
- Aile üyelerinizin çocukla yaşamış olduğu sorunlar nelerdir? Bu sorunları çözmek için bir destek aldınız mı?
- Kendi biyolojik çocuğunuz varsa koruyucu ailesi olduğunuz çocuğunuza karşı yaklaşımı nasıl? Her hangi sorunla karşılaştınız mı? Sorunla karşılaştıysanız nereye başvurduunuz? Çözüm süreci nasıl işledi?
- Koruyucu aile olmakla ilgili kendi çevrenizden nasıl tepkiler alıyorsunuz? Nasıl sorunlarla karşılaşıyorsunuz?
- Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğa karşı yakın çevrenizin ve akrabalarınızın yaklaşımı nasıl?
- Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğun biyolojik ailesi ile iletişim halinde misiniz? Bu iletişim sırasında bir sorun yaşadınız mı? Yaşadıysanız bu sorunu nasıl çözdünüz? Nereye başvurduunuz? Yeterli destek alabildiniz mi?

Yapılan tespitler

2.1. Çocukla Tanışma

- Ailelerin hepsi çocukla kurumda görevli memurlar nezaretinde tanıştıklarını belirttiler. Çocukla tanışma esnasında karşılaşılan zorluklara çocuğun karşılaşmaya ve koruyucu aileye verilmeye, bu sürece hazırlanmamış olmasını örnek verdiler.
- Uygun tanışma ortamının yaratılmadığı, genellikle kurumda bir tanışma gerçekleştiği paylaşılmıştır.

- Süreçte ocuğa söz hakkı tanınmadığı düşünülmektedir.
- Çocuğun biyolojik ailesine ilişkin aile bilgilendirilmiyor, bu nedenle ilk tanışmada biyolojik aileye saygı duyulduğuna dair herhangi bir şey yapılmıyor. Bu da çocukla sağlıklı iletişim kurulmasını engelliyor.
- Bunun yanında çocuğa ilişkin yeterli bilgilendirme yapılmadığı aktarılmıştır. Koruyucu aileden sağlık raporu istenirken çocuğa ait sağlık bilgilerinin verilmemesi özellikle aşı karnesinin olmaması koruyucu ailelerin gerekli işlemleri yaptırmasını zorlaştırdığı dile getirildi.
- ocukla iletişimde sıkıntılarla karşılaşıldığında kurumla iletişime geçilse de sorunun çözümü için gerekli destek zaman zaman verilmemiş, takibi yapılmamıştır.
- Çocuğa yaklaşımla ilgili aileler herhangi bir eğitim almamış olmanın getirdiği çaresizlik ve tecrübesizlik ile karşı karşıya kalmıştır.
- Koruyucu ailelerin hepsi aile bireylerinin desteği ve onayı ile bu sürece başladıklarını dile getirdiler. Bazı ailelerde öz çocuklar önceleri bu karara sıcak bakmasa da ilerleyen zamanlarda öz çocuklarının da destek verdiklerini belirttiler.
- Çocuğun yaşamış olduğu olumsuz geçmiş yaşantılar ile ilgili yeteri kadar bilgi almadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle istismar öyküsü olan çocuklarla iletişimde sorunlar yaşanmış, nasıl başa çıkacaklarını bilememişlerdir.
- Kardeşlerin birlikte kalmasının sağladığı olumlu deneyimler paylaşılmıştır.

ocukla tanışma süreci ile ilgili öneriler;

ocukla tanışma süreci aşamasında yaşanılan zorlukların çözümü için aileler şunları önermiştir;

- Açık ve net bilgilendirmeler ile ailenin ve çocuğun yaşacağı olası sıkıntılarının en aza indirileceği düşünülmektedir.
- ocuk ile ilgili düzenli ve sistemli kayıtların tutulması yarar sağlayacaktır.

2.2. Aile yelerinin çocukla ilişkileri, yakın evre ile ilişkiler

- Ailenin kendi biyolojik çocuğunun süreç içerisinde zaman zaman olumsuz tepkiler gösterdiği ancak zamanla daha olumlu ilişkiler geliştirdiği aktarılmaktadır.

- Uzun dönem koruyucu ailelik yapan aileler son dönemlerde yakın çevrelerinin sürece ilişkin daha olumlu yaklaşımlar sergilediklerini paylaşmışlardır.

Koruyucu ailenin deneyimi;

'... önceleri komşularım yakın arkadaşlarım neden koruyucu aile olmak istediğimi anlamamışlardı. Sürekli beni izliyorlar çocukla nasıl ilişkiler kuruyorum diye yorum yapıyorlardı. Kendi ayakları üzerinde dursun diye temizlik yaptırdığım zamanlarda, kendi işini kendi halletsin hayata daha hazır olsun diye ona sorumluluk verdiğimde 'gördün mü bak çocuğa evini temizlettiriyorlar' derler diye korkmadım. Bunlar hepsinide yaptırdım ama bunları yaparken hep kuruma bilgi verdim.'

Aile üyelerinin çocukla ilişkileri, yakın çevre ile ilişkilere ilişkin öneriler;

- Aile fertleri bilgilendirilmeli ve eğitilmeli
- Aileler gerekli eğitimden geçmeli
- Toplumun bu konudaki bilgisi artırılmalı önerileri paylaşılmıştır.

2.3. Biyolojik aile ile ilişkiler

Bu değerlendirme sürecinde biyolojik aileler ile görüşmeler yürütülemedi. Bu bölümde sadece koruyucu ailelerin 'biyolojik ailelere' ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

- Çocuğun biyolojik ailesi ile doğrudan iletişime geçilmediğini, kurum aracılığı ile gerekli iletişimin sağlandığı belirtilmiştir.
- Biyolojik aile ile ilgili yeterli bilgilendirme yapılmadığı aktarılmıştır. Bu durum çocukla kurulan ilişkiyi etkilemekte, koruyucu aile zaman zaman çocuğa karşı yaklaşımlarının nasıl olması gerektiğine karar vermede güçlük yaşamaktadır.
- Koruyucu aileler çocuk ile ilgili detaylı hazırlanmış çocuğun sağlık, eğitim gibi durumlarını içeren bilgilerin kendilerine önceden verilmesi gerektiğini paylaşmışlardır.
- Biyolojik aile ile yapılan görüşmeler sosyal hizmet uzmanının katılımı ile yapılmamakta, çocuk biyolojik ailesi ile yalnız kaldığı ortamlarda iletişim kurmaktadır. Biyolojik aileler ile yalnız yapılan görüşmeler sonrasında çocuğun yanlış bilgilendirildiği, kafasının karıştığı, daha içe kapanık ya da daha saldırgan tavırlar sergilemeye başladıkları belirtilmiştir.
- Özellikle biyolojik ailesi ceza evinde olan çocukların görüşmeler için ayrıca bilgilendirilmesi ve hazırlanması gerektiği aktarılmıştır.
- Bazı ailelerin kendi imkanları ile biyolojik aile ile görüşmelere gittikleri belirtilmiştir.

- Biyolojik aile ile ya da farklı konularda gece sorun yaşadıklarında ulaşabilecekleri uzman kişilere ihtiyaç duyduklarını belirtmiş, geceleri kurumdan herhangi birine ulaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Biyolojik aile iletişim ile ilgili öneriler;

Biyolojik aile ile görüşme sırasında yaşanan zorlukların çözümü için aileler;

- Çocuğun geçmiş yaşantıları ve yüksek yararı göz önünde bulundurularak uygun görüşme programları oluşturulmalıdır.
- Görüşmeler sosyal hizmet uzmanlarının gözetiminde gerçekleştirilmelidir.
- Uzmanlık desteği sadece aileye olmamalı ‘çocuğun kendi danışmanı’ olmalıdır.
- Çocukla iletişimde temel olan noktaları içeren bilgiler ‘İlk gün, ilk hafta, ilk ay kitapçıkları’ oluşturulmalıdır.

Tablo 2: 2.Bölüm Özet Bilgiler

	Sorun alanı	Çözüm önerisi
Çocukla Tanışma	<p>Çocukla tanışma esnasında karşılaşılan zorluklar</p> <p>Uygun tanışma ortamının yaratılmaması</p> <p>Süreçte çocuğa söz hakkı tanınmaması</p> <p>Çocuğun biyolojik ailesine ilişkin koruyucu ailenin bilgilendirilmemesi</p> <p>Koruyucu ailenin çocuğa ilişkin yeterli bilgilendirilmemesi</p> <p>Çocukla iletişimde sıkıntılarla karşılaşıldığında kurumla iletişime geçilse de sorunun çözümü için gerekli desteğin alınmaması, izlemenin yapılmaması</p> <p>Çocuğa yaklaşımla ilgili ailelerin bilgilendirilmemesi</p>	<p>Açık ve net bilgilendirmeler ile ailenin ve çocuğun yaşacağı olası sıkıntıların en aza indirilmesi</p> <p>Çocuk ile ilgili düzenli ve sistemli kayıtların tutulması</p>
Aile üyelerinin çocukla ilişkileri, yakın çevre ile ilişkiler	<p>Ailenin kendi biyolojik çocuğunun süreçten olumsuz etkilenmesi</p> <p>Yakın çevrelerinin sürece ilişkin ön yargılı tutumu</p>	<p>Aile fertleri bilgilendirilmeli ve eğitilmeli</p> <p>Aileler gerekli eğitimden geçmeli</p> <p>Toplumun bu konudaki bilgisi arttırılmalı</p>
Biyolojik aile ile ilişkiler	<p>Çocuğun biyolojik ailesi ile iletişim kurulmaması / kurulması</p> <p>Biyolojik aile ile ilgili yeterli bilgilendirme yapılmaması</p> <p>Biyolojik aile ile yapılan görüşmelerin sosyal hizmet uzmanın katılımı ile yapılmaması</p>	<p>Çocuğun geçmiş yaşantıları ve yüksek yararı göz önünde bulundurularak uygun görüşme programları oluşturulmalı</p> <p>Görüşmeler sosyal hizmet uzmanlarının gözetiminde gerçekleştirilmeli</p> <p>Uzmanlık desteği sadece aileye olmamalı ‘çocuğun kendi danışmanı’ olmalı</p>

	Biyolojik ailelerin çocuğu yanlış yönlendirmesi	
	Biyolojik aile ile ya da farklı konularda gece sorun yaşadıklarında ulaşabilecekleri uzman kişi eksikliği	Çocukla iletişimde temel olan noktaları içeren bilgiler'İlk gün, ilk hafta, ilk ay kitapçıkları' oluşturulmalı

III. OTURUM

III. Oturum'da kurum desteği (haklar ve sorumluluklar), eğitim, çocuktan ayrılış, izleme değerlendirme çalışmaları süreçleri üzerinde ailelerin deneyimlerini paylaşmaları beklendi. Yol gösterici amaçlı aşağıdaki sorulara cevaplar ve çözümler arandı.

- Çocukla bir problem yaşadığınızda kime başvuruyorsunuz? Yeterli yardım alabiliyor musunuz?
- Kurumla olan iletişiminizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Kuruma ya da sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyacınız olduğunda ulaşabiliyor musunuz? Ulaştığınızda görüşmeler sonuca ulaşabiliyor mu?
- Koruyucu aile olarak size verilen sorumlulukları yeterli ya da fazla buluyor musunuz?
- Koruyucu aile olarak sahip olduğunuz yasal hakları biliyor musunuz?
- Size verilen sorumlulukları yerine getirebilmek için etkili ve yeterli desteğe ve haklara sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Daha faydalı olacağını düşündüğünüz ne gibi uygulama ve düzenlemeler yapılabilir?
- Koruyucu aile olarak çocuğun sosyal ve eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamada sıkıntı yaşıyor musunuz?
- Koruyucu aile olarak çocuğun her türlü gelişimini sağlıklı ve mutlu bir şekilde gerçekleştirmek için yeterli eğitimleri aldığınızı düşünüyor musunuz?
- Hangi konular üzerine ek eğitim almanın size faydalı olacağını düşünüyorsunuz?
- Kurum'dan ne kadar sıklıkla ziyaret ediliyorsunuz?
- Çocuğun iyi halinin ve koruyucu aile olarak sorumluluklarınızın denetiminin en etkili nasıl yapılacağını düşünüyorsunuz?
- İzleme ve değerlendirme uygulamaları esnasında sizce nelere dikkat edilmeli?
- Ayrılmaya hazırlanmak için bir destek aldınız mı? Kimden? Nası bir destek hizmeti sağlandı? Sizce yeterli miydi?
- Çocuktan ayrılmanın zorluğunu azaltmak için sizce neler yapılabilir?
- Ayrıldıktan sonra çocukla olan iletişiminiz nasıldı?

Yapılan tespitler

- Aileler kurumdan yeterli desteği alamadıklarını belirtmişlerdir. Görevli olan memurun bu sürecin her aşamasıyla ilgilenen tek görevli olduğu için yetersiz kaldığını dile getirmişlerdir.
- Memurların sürece ve göreve adanmışlığı her ilde farklılık göstermektedir. Bu da kişisel insiyatiflerin kullanılmasına neden olmaktadır.

- Koruyucu aile olarak hak ve sorumluluklarını çok net bilinmelerini belirtmişlerdir. Yasada son yapılan değişikliklerden haberdar olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu tür bilgilerin kurum tarafından kendileriyle paylaşılmadığını dile getirmişlerdir.
- ‘Koruyucu Aile Olmak’ nın tüm ailelerce farklı algılandığı görülmüştür.

Ailelerin önerileri:

- Koruyucu Aile nedir algısı yerleştirilmeli.
- Koruyucu ailelik üzerine temel bilgilendirme yapılmalı.
- Koruyucu ailenin hak ve sorumlulukları ile ilgili eğitim verilmeli.
- Sistemde hak temelli yaklaşımlar benimsenmeli.
- Yardımsever ve iyilik hisleri olmalı ama temel yaklaşım haline gelmemeli.
- Belli aralıklarla uzmanların ve koruyucu ailelerin bilgi ve becerileri denetlenmeli.
- Koruyucu ve uzmanlaşmış koruyucu ailelerin deneyim paylaşımları desteklenmeli bu alanda sivil toplumdan destek alınmalı.
- Kurum ve STK arasındaki ilişki güçlendirilmeli.
- Kısa süreli koruyucu ailelik sistemi geliştirilmeli/desteklenmeli (Sırada bekleyen koruyucu aileler çocukların yanlarında uzun süreli kalmalarını istedikleri için kısa süreli koruyucu aile olmaya sıcak bakmıyorlar).
- Çocuğun öz ailesine dönüşünde çocuğun yüksek yararı değerlendirilmeli, değerlendirmenin bir standardı oluşturulmalı.
- Koruyucu aileler yanında kalan çocukların mevzuat ile ilgili bilgilendirilmeleri sağlanmalı. Çocuklar kendi haklarını bilmeli.

Bununla birlikte koruyucu aileler aşağıdaki önerileri getirmişlerdir:

- Koruyucu aileliğin çocuk için daha işlevsel ve faydalı olabilmesi için mevcut ödeneklerin nakdi değil aynı olarak sağlanması, sistemin kötüye kullanılmasını engelleyecektir. Aynı zamanda çocuk için daha iyi imkanlar sağlayacaktır (Ör. Özel okullardaki burslu öğrenci kontenjanının artırılması, sanatsal ve spor aktiviteleri için ücretsiz yararlanılabilecek kursların sağlanması, yılın belli zamanlarında devletin belirlediği yerlerde tatil imkanının sağlanması vb.).

- Örnek bir vaka paylaşıldı;

- “Koruyucu aileye yerleşen ergen çocuk geçmişiyle yüzleşmek için geçici olarak kuruma dönmek istedi, sonrasında tekrar hazır olduğunda aileye dönmek istediğini söylediğinde geri dönüş prosedürü zora koşuldu.”

Ergen kopuşlarını önlemek için çocuğun geçici süre koruyucu ailede kalması ya da kuruma geçici dönüşler yapılabilmesi sağlanmalı. Bu kapsamda koruyucu ailelik çocuk

için askıya alınabilir olmalı. Aynı zamanda çocuk için gereken psikolojik destek sağlanmalıdır.

- Psikolojik destek için bir sistem oluşturulmalıdır.
- Koruyucu ailenin çocuğa bağlanması çocuğun biyolojik aileye dönüşünü engelleyebilmektedir. Ailelerin buna ilişkin önerisi olmamıştır.

	Sorun alanı	Çözüm önerisi
Kurum Desteği	Ailelerin kurumdan yeterli desteği alamaması Görevli personel sayısının yetersiz kalması Memurların kişisel inisiyatif kullanması Koruyucu aile olarak hak ve sorumluluklarını çok net bilinmemeleri Yasada yapılan değişikliklerden haberdar olmamaları 'Koruyucu Aile Olmak' nın tüm ailelerce farklı algılanması	<ul style="list-style-type: none">• Koruyucu Aile nedir algısı yerleştirilmeli.• Koruyucu ailelik üzerine temel bilgilendirme yapılmalı.• Koruyucu ailenin hak ve sorumlulukları ile ilgili eğitim verilmeli.• Sistemde hak temelli yaklaşımlar benimsenmeli.• Yardımsever ve iyilik hisleri olmalı ama temel yaklaşım haline gelmemeli.• Belli aralıklarla uzmanların ve koruyucu ailelerin bilgi ve becerileri denetlenmeli.• Koruyucu ve uzmanlaşmış koruyucu ailelerin deneyim paylaşımları desteklenmeli bu alanda sivil toplumdan destek alınmalı.• Kurum ve STK arasındaki ilişki güçlendirilmeli.• Kısa süreli koruyucu ailelik sistemi geliştirilmeli/desteklenmeli• Çocuğun öz ailesine dönüşünde çocuğun yüksek yararı değerlendirilmeli,değerlendirmenin bir standardı oluşturulmalı.• Koruyucu aileler yanında kalan çocukların mevzuat ile ilgili bilgilendirilmeleri sağlanmalı. Çocuklar kendi haklarını bilmeli.
Diğer öneriler	Ödenekler	<ul style="list-style-type: none">• Koruyucu aileliğin çocuk için daha işlevsel ve faydalı olabilmesi için mevcut ödeneklerin nakdi değil aynı olarak sağlanması, (Ör. Özel okullardaki burslu öğrenci kontenjanının artırılması, sanatsal ve spor aktiviteleri için ücretsiz yararlanılabilecek kursların sağlanması, yılın belli zamanlarında devletin belirlediği

	<p>Ergen kopuşları</p> <p>Koruyucu ailenin çocuğa bağlanması çocuğun biyolojik aileye dönüşünü engelleyebilmektedir.</p>	<p>yerlerde tatil imkanının sağlanması vb.).</p> <ul style="list-style-type: none">• Çocuğun geçici süre koruyucu ailede kalması ya da kuruma geçici dönüşler yapılabilmesi sağlanmalı.• Çocuk için gereken psikolojik destek sağlanmalı.• Psikolojik destek için bir sistem oluşturulmalı.• Ailelerin buna ilişkin önerisi olmamıştır.
--	--	--

Çalışmaya biyolojik aileler ve uzmanlaşmış koruyucu aileler katılmamıştır. Çalışmanın ilerleyen aşamalarda bu aileler ile de yapılması planlanmaktadır.

UNICEF Çocuk Koruma Birimi